

# A KISÁLLATOK HÚSTERMELÉSÉNEK IDŐSZERŰ TAKARMÁNYOZÁSI KÉRDÉSEI

KAKUK TIBOR—PERÉNYI MIKLÓS

Mezőgazdasági Főiskola, Kaposvár

A technikai forradalom a baromfitenyésztésben nemzetközi szinten jóval korábban zajlott le, mint a sertés-, illetve a szarvasmarha-tenyésztésben. A hazai baromfitenyésztésben mintegy két évtizede bevezetett és meghonosodott új tartási módszerek szolgálhattak például és modell gyanánt az iparszerű állattartás kiszélesítésében. Gondjaink és problémáink ebből adódóan nem teljesen azonosak a helyenként még útkereső nagyállat-ágazatok tartástechnikai takarmányozási gondjaival.

A napi sajtóban, a szakcikkekben vagy a szakmai rendezvényeken viszonylag ritkán és kevés szó esik a baromfitenyésztésről, ami egyben azt is nyugtázza, hogy ez a fontos — a nagyüzemeket és kistenyésztőket egyaránt foglalkoztató ágazat — aránylag zökkenőmentesen termel, és teljesíti a nép gazdaságban kijelölt feladatát. A nagyüzemi tojástermelésben elért eredmény és felmutatott nagyszerű fejlődés valóban dicsérheti a magyar baromfitenyésztők jó munkáját, de a takarmányozási önköltséget tekintve van még jócskán javítani való és főképpen a hústermelő ágazatokban lehet kritizálni az eredményeket.

A volumenében legjelentősebb broilercsirke-termelés jellemzésére hadd idézzek az ország egyik nagy tenyésztő cégének ez év második évnegyedi statisztikai összefoglalójából: A nevelésre beállított csaknem 12 millió csibét 5,9%-os elhullási veszteséggel és 2,5 kg-os takarmányértékesítéssel nevelték fel és átlagosan 53 napos korban 1,42 kg-os súlyban értékesítették. A csirkék átlagos növekedése legalább 10—15 dkg-mal alatta van az elvárható élősúlynak, míg az egy kg élősúly előállítására átlagosan 20 dkg-mal több takarmányt használtak fel és a vizsgált 117 üzem közül csupán 10 telep átlageredménye maradt a normának tekinthető 2,7 kg-os takarmányhasznosítási indexen belül, az üzemek 27%-ában viszont a mutatószám 2,7 kg fölött mozgott. Milliós nagyságrend esetén elgondolkodtatók ezek a számok, és úgy véljük, hogy ez a felmérés országos átlagban is a valós helyzetet tükrözi.

Meg kell mondanunk, hogy korábban mindketten kételkedve olvastuk a nyugat-európai broileripar fentiekben standardnak tekintett, 49 napos korra 155—160 dkg-os átlagsúlyát, valamint a 2,3 kg-os takarmányhasznosítást, mert nem találtunk kellő magyarázatot a fenti különbségek okára.

A Kaposvári Mezőgazdasági Főiskolán — nemzetközi részvétellel — ismételt lefolytatott broilertesztek megerősítették, hogy a hazánkban forgalmazott broilervonalak potenciális konkurrencsei a külföldi cégekének és a teszteken mért növekedési és takarmányhasznosítási paraméterek nemcsak elérték, hanem jelentősen túlszárnyalták az üzemi standard gyanánt idézett színvonalat.

A joggal elvárhatónak vélt mutatószámoknál gyengébb hazai eredmények okát nem lehet egyetlen tényezőre leszűkíteni. A kifogások között helyet kapnak a technikai hiányosságok, a nagyobb összjövedelem érdekében végrehajtott növelt telepítés-sűrűség, az előbbiekkal összefüggő, az elhullási %-ában alig mutatókozó, de az eredményeket lerontó interkurrens betegségek, a takarmányszóródás, a naposállomány, valamint a takarmány minőségére vonatkozó kifogások.

Egyikünk a Marokkóban eltöltött utolsó 3 év során közelebbről is megismerhette a nemzetközi mezőnyt, és meglepetéssel tapasztalhatta, hogy még a nagyüzemi broilertermelést most tanuló, fejlődésben levő ország — Marokkó —, átlageredményei is túlszárnyalják a hazai átlagot, noha a technikai és személyi feltételek sokkal kedvezőtlenebbek, mint nálunk. A meglepetést még fokozta, hogy az etetett tápok fehérjetartalma, kisebb mint nálunk, mert az indító valamennyi takarmánygyártó cégnél 20 %-os volt, és a nevelő-hizlaló 18 % nyersfehérjét tartalmazott a mieinkhez hasonló energiaszint mellett. A tápok minőségére viszont igen kevés panasz fordult elő, amit még azzal tudunk kiegészíteni, hogy 3 év alatt egyetlen encefalomaláciás vagy arra gyanús eset nem fordult elő, holott ez a kórforma nálunk a többszörös szintű E-vitamin kiegészítés ellenére szörványosan még mindig előfordul. Nem az említett hiánybetegséget akarjuk felelőssé tenni a gyengébb eredményekért, hanem megítélésünk szerint az említett kórforma egy indikátorbetegség, ami a felhasznált alapanyagok — a kukorica, halliszt, húsliszt — minőségi hibáit jelzi párhuzamosan az ugyancsak gyakran kifogásolható peroxidértékekkel.

Önként kívánczik e megállapításból az időszerű tennivalók első helyére a már refrénként ismétlődő óhaj, hogy keveréktakarmány gyártására csak kifogástalan, jóminőségű, gondosan betakarított és szakszerűen tárolt alapanyagokat szabad felhasználni.

Nagyon jól tudjuk, hogy ez a probléma mennyire sokrétű, és a felmerült kifogásokat nem lehet egyértelműen a gabonafelvásárló vállalatok, illetve a keverőüzemek címére irányítani. A minőségromlásban részesek a termelő mezőgazdasági üzemek is, és az utolsó néhány év során mindkét fél területén teljesített beruházások és az elért eredmények ellenére még további lényeges javulásra van szükség, külön kiemelve a gépi szárítás minőségi feltételeit is.

A mezőgazdasági üzemekben a mennyiségre való törekvés látványos eredményei mellett még nagyobb súlypontot kell helyezni a minőségmegóvásra. Ezt a törekvést és célt fokozandó még jobban érdekeltté kell tenni az üzemeket a saját termésük felhasználásában, a gazdaságban történő tápgyártásban, illet-

ve a kisebb tsz-ek esetében közös keverő, tápgyártó üzemek létesítésében. A minőségmegóvás első helyén említendő szempontja mellett még számos indokot lehet felsorakoztatni a szállítási költségek csökkentésétől a gazdaság szükségleteinek leginkább megfelelő, hatékonysági alapon elbírálva a legolcsóbb, leggazdaságosabb receptúrák alkalmazásáig.

Az eddigi eredményeket lemérve a felsorolt érvek összességének sincs elegendő húzóhatása és nem ellensúlyozzák az üzemben belüli tápgyártással együttjáró munka és felelősségtöbbletet, a megsokszorozódott tárolási, készletezési gondokat. Emellett az eszközökötéssel kapcsolatos közgazdasági szabályozók nemhogy elősegítenék, hanem kifejezetten gátolják az efféle törekvést, mert csak kevés mezőgazdasági üzem engedheti meg, hogy éves kukoricatermését az újig tárolja és ne kényszerüljön azt eladni, majd táp formájában felárral, jobb, vagy rosszabb minőségben visszavásárolni. A minőségmegózásban mindaddig nem remélhetünk lényeges előrehaladást, amíg a kukoricát megtermelő és azt felhasználó mezőgazdasági üzem érdeke nem azonosul a tápgyártásban, és amíg ennek a célkitűzésnek gyakorlati megvalósulása előtt álló akadályokat el nem hárítjuk.

Köztudott, hogy a külkereskedelmünkben milyen súlyos terhet jelent a fehérjehordozó alapanyagok (szója, földidió, halliszt) importja, és az sem titok ebben a körben, hogy külkereskedelmi mérlegünk passzivitása az utóbbi években rosszabbodott, valamint hogy ennek ellensúlyozására sürgős intézkedésekre, importkorlátozásokra lesz szükség.

Joggal merül fel a kérdés, hogy a hozamok veszélyeztetése nélkül lehet-e csökkenteni a baromfitápokban alkalmazott fehérjeszinteket. Megítélésünk szerint bizonyos tápfeleségeknél igen, függetlenül a fehérjetakarékos gazdálkodás parancsolta időszerű törekvésektől. Emlékeztetnünk kell a hallgatóságot, hogy a mai receptúrák legtöbbször még abban az időben fogalmazódott meg, amikor a gazdasági optimum helyett a maximális hozam volt a kitűzött cél. Hozzájárultak ehhez a szemlélethez adott időben a különböző cégek külföldi és hazai ajánlásai, akik szinte versenyeztek egymással a javasolt beltartalmi mutatók növelésében. Időközben az 1974. évi áremelkedéseket követően külföldön jelentős átalakulás ment végbe a receptúrákban és a csúcsteljesítményt célzó törekvések helyett megjelentek az ún. ökonómikus tápok. Sajnos, szakembereinket az effajta szemlélet nem lelkesítette és az áremelkedéseknek központi tartalékból történő kiegyenlítése nem készítette a takarmánygyártókat, receptkészítőket felülvizsgálatra és emellett sokan az optimálisnál egyébként is gyengébb hozamainkat féltették egy további eredményromlástól, vagy éppenséggel a magasabb fehérjeszintekkel próbálják ellensúlyozni a lemaradást.

Tudomásul kell vennünk, hogy a fehérjeszint önmagában nem növekedést fokozó csodaszer. Fontosabb törekedni a fehérjehordozók jó minőségére és a szükségletnek megfelelő kiegyensúlyozott aminosav-összetételre, mint ragaszkodni a feleslegesen túlméretezett fehérjeszintekhez.

Hogy e téren milyen lehetőségeink és tartalékaink vannak, hadd utaljunk elsőnek a hazánkban forgalmazott tízféle tojótáp fehérjetartalmára, mely 15—18,5% között ingadozik, de ha fáziskülönbségről a fajtákból és a tartásból adódó különbségeket levonjuk, a két szélső határérték 16 és 18,5%-ra tehető. A megnyugtató hazai eredmények mellett még szélesebb körű külföldi tapasztalat is bizonyítja, hogy a Környei Á.G. által forgalmazott UFAC előírásai alapján összeállított 16%-os fehérjetartalmú tojótáp a kistestű ketreces tyúkok maximális nyári igényét is kielégíti. Ezt az eredményt támasztja alá a Gödöllői Kisállattenyésztési Kutatóintézet által legújabbban kidolgozott tojótáp, mely a széles körű kipróbálás során 15%-os nyersfehérje szinttel tette lehetővé a középnagytestű ketreces tyúkok maximális tojástermelését. Biztonsági okokból a beltartalmi értékek ingadozása miatt indokolt lehet a minimumot 16%-os nyersfehérjében rögzíteni, kihangsúlyozva természetesen a fehérjék minőségét és az optimális aminosav-összetételt, de az ezt meghaladó fehérjeszinteket indokolt revízió alá venni.

A forgalmazásra engedélyezett 25 különféle broilertáp fehérjeszintje elvben nem kifogásolható, de ha figyelembe vesszük a fajlagos takarmányfelhasználásnak a tervezettnél jóval kedvezőtlenebb alakulását, a fehérjepazarlás már nyilvánvaló. A gyakorlati eredményeket még tovább rontja a téves szemléleten alapuló gyakorlat, hogy a gyengébb növekedési eredményeket ellensúlyozandó szükségesnél hosszabb időn át etetik az indítót, a hizlalo pedig teljesen kiszorult a tápsorból. A baromfiipar kereskedelmi partnerei igénylik, a baromfiipar pedig felkészülten várja az elkülönített csoportokban nevelt, eltérő testsúlyú hím és nőivarú csirkéket. Ugyancsak megvan a lehetőség már a közeljövőben a naposkorban tollszín alapján sexálható broilervonalak elszaporítására.

A broilertápsor időszerűen sürgős felülvizsgálata során nemcsak a fentebb említett anomáliák kiküszöbölésére kell megoldást keresni, hanem ki kell dolgozni a nemenként eltérő igény alapján összeállított tápok is. A gyorsabban növekvő kakasok indokoltan igényelnek több fehérjét és magasabb energiaszintet mint a nőivarúak. A vegyesivarú nevelés során érthetően az igényesebb kakasok szükségletének megfelelően állították össze a receptúrákat, és ezért a jövőben a jércék külön csoportban történő nevelése során beltartalmi megtakarításra is nyílik majd lehetőség.

A fajta, termelés és korcsoport igényeinek legjobban megfelelő, a least-cost formulázás alapelveire épített leggazdaságosabb receptúrák összeállítása napjainkban már a számítógépek feladata, és hazánkban is megvannak erre a technikai, személyi feltételek. A programszemponatok során a belföldi árak mellett indokolt lenne az import anyagok dollár árszintjét is figyelembe venni, hogy az érdekek ütközését lehetőleg elkerüljük, és a helyes egyensúlyi állapotot megtaláljuk.

A broilertápok gazdag választéka ellenére sem a GFV, sem a többi takarmányforgalmazó nem gyárt takarmányt a tojótípusú csirkék, ill. a tenyésztán-

pótlást szolgáló csirkék részére. A broilertáp magasabb fehérje- és energiaszintje nemcsak felesleges anyagpazarlás, hanem élettani szempontból is kontraindikált. Hasonlóan felesleges a növedékkorban 16 % fehérjét nyújtani, mikor ez utóbbi még az intenzív tojástermelés szükségletét is fedezi. 3 %-os fehérjeszint-csökkentéssel és 9 kg felhasználással kalkulálva a megtakarítás országos szinten évenként 3000 tonna 45 %-os szója importját szabadítaná föl.

A pulykák, kacsák, libák és gyöngyösök takarmányozására felhasznált takarmány összmenyisége sem vetekszik a tyúktenyésztés igényével, ezért az igen szűkre szabott időtartam miatt csak néhány mondat erejéig térhetek ki ezekre az exportgazdasági szempontból egyébként igen fontos ágazatokra. A pulykatápok paraméterei híven követik az alapul szolgáló nyugati ajánlásokat, ezért e téren a receptúrafinomítás mindenkorai szükségessége mellett elsősorban a gyakorta figyelmen kívül hagyott minőségi kautélák maradéktalan betartására kell felhívni a figyelmet.

A kacs- és lúdtápok fehérjeszintjeinek láttán nehéz szenvedélymentes tárgyilagossággal szólni, és rámutatni a túlzott fehérjepazarlásra, valamint az ugyancsak eltúlzott mész- és foszforszintekre. Az egynegyedével kevesebb fehérjét tartalmazó tavi kacs- tápsor nem azért vált be a gyakorlatban a normál kacsatápsor mellett, mert a kacsák a vízben fehérjepótláshoz jutnak, hanem mert az kellően fedezi a fehérjeszükségletüket. Emellé még hozzátehetjük, hogy mindkét tápsor etetésénél feleslegesen túlnyújtják az indító etetést, és adnak módot mesterségesen a további fehérjepocsékolásra.

A gyöngyöstápról csak óhajtó módon szólhatunk, mert ilyen nincs. A gyöngyöstermelés viszonylag szűk volumene ellenére indokolt lenne ennek forgalmazása, nem annyira a növekedési eredmények fokozása, mint inkább a takarmányozási költségek csökkentése céljából.

Hazánk az európai viszonylatban kimagasló kukoricatermésének köszönhetően viszonylag kedvező helyzetben van a baromfitakarmányok szükséges energiaszintjének biztosítása terén. Ez viszont nem jelenti, hogy lemondhatnánk arról a mintegy 5—7 %-os határfok-növekedésről, ami a granulálási eljárás során bekövetkezik.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a hústermelő állatok részére forgalmazott tápmennyiségnek csaknem a harmada dercés állapotban került az állatok elé, mert nincs minden keverőüzemben granuláló kapacitás, vagy mert téves szemléletből a granulálás igen minimális többletköltségét megtakarítandó a dercés formát rendeltek.

Úgy véljük, nem vagyunk maximalisták, ha 1977-ben kijelentjük, nem felel meg a kor követelményeinek az a GFV takarmánykeverő, ahol nincs meg a technikai feltétel a granulálásra. Másfelől a vevők óhajának effajta respektálása felesleges és rendeleti úton, a választéklista szabályozásával kell megszüntetni, ami egyértelműen fölösleges vagy szükségtelen.

Végezetül néhány szóban szeretnénk kitérni a baromfitartó üzemekre váró feladatokra is. A bevezetőben kellő hangsúllyal exponált magas takarmány-hasznosítási mutatókban szerepe van annak a takarmányvesztésnek is, ami az alomba szóródva nem tud terméké transzformálódni. Az ilyen veszteség csökkentése érdekében gyakrabban kell utánállítani a nevelés során az önetetők magasságát. Jól tudjuk, hogy a transzportláncos önetető típusoknál ez nem egyszerű feladat, de a munkaráfordítás mindenképpen közepesen megtérül. A jövőre gondolva a rekonstrukciók és az új beruházások során a jóval könnyebben szabályozható felsőpályás önetető rendszereket ajánlatos előnyben részesíteni.

Mintegy 5—6%-nyi takarmánymegtakarításra van lehetőség a tojástermelésben, ha a színestollú tojóhibridek takarmányadagját korlátozva a luxusfogyasztást kiküszöböljük. A siker titka a végrehajtás mikéntjén múlik, mert a felületes mechanikus munka az egyenlőtlen elosztással vagy az indokolt adag megcsonkításával a termelési szint csökkenését, a költségek mérséklése helyett az önköltség növekedését eredményezheti.

Visszatérve a fehérjesszint-csökkentési ajánlásainkra, nem egy hirtelen végrehajtott fehérjecsökkentési kampányt akarunk elindítani — bármennyire is ezt sürgetné a mai helyzet — hanem az ilyen irányú kutatások megindítását szorgalmazzuk. E program mottója gyanánt azt javasolnánk: „A legkisebb költséggel a legjobbat!”